

▢ Titel van het project/product:

Titel van het project/product: Zaankanters bestaan niet.

Migratie vroeger en nu.

Naam erfgoedinstelling: Zaans Museum

Plaats: Zaandam

Provincie: Noord-Holland

Website: www.zaansmuseum.nl

Citaat: 'Met een begroeting begint de kans op liefde en genegenheid'

(Predikante Ülfet Görgülü, in *Zaankanters bestaan niet. Migratie vroeger en nu*, p. 127)

▢ Algemene informatie

Soort erfgoedinstelling: Museum.

Contactpersoon: Hester Wandel, conservator Zaans Museum, E Hester.Wandel@zaansmuseum.nl, T 075-6162862, Fokelien Renckens-Stenneberg, directeur Zaans Museum Fax 075-6176980.

Samenwerkingspartners: Stichting Migratiegeschiedenis, opgericht op 1 december 1999 met als doel de boekuitgave en de tentoonstelling te realiseren.

Verder waren betrokken bij de coördinatie: Federatie Steunfuncties Minderheden, het Anti-Discriminatie Bureau Zaanstreek-Waterland en DISK (Dienst in de Industriële Samenleving vanwege de Kerken).

Financiering: Prins Bernhard Cultuurfonds (sponsor) en subsidieverleners: Gemeente Oostzaan, Gemeente Zaanstad, Actieplan Cultuurbereik, Gemeente Wormerland, Stichting Honig-Laanfonds, Gerrit Blaauwfonds, Provincie Noord-Holland, Actieplan Cultuurbereik, Mondriaan Stichting, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, VSB-fonds, NCDO en Stichting DOEN.

▢ Omschrijving van het project/product

Locatie: Zaandam, in het Zaans Museum.

Periode: De tentoonstelling was van 21 december 2002 tot 23 maart 2003 te bezichtigen, het boek is uitgegeven in 2002.

Gebruikte Media: Aan de tentoonstelling is de uitgave van een gelijknamig boek gekoppeld. Hierin zijn een aantal artikelen opgenomen en vijf interviews met migranten.

Doelstellingen: Primaire doelstelling was recht doen aan diversiteit, zowel die van het publiek als die van de Zaanse geschiedenis. Verder wilde het project de culturele en maatschappelijke potentie van de regio zichtbaar maken. De tentoonstelling verbreedt het onderwerp migranten met thema's als wonen en werken in de Zaanstreek.

Doelgroep: De tentoonstelling moest de belangstelling wekken bij een zo breed mogelijk publiek – ouderen, kinderen en vooral allochtone groepen uit

de Zaanstreek. Deze allochtone groepen wilde men bereiken middels een laagdrempelig en gevarieerd aanbod. Gekozen methodiek: Een uitdagende narratieve benadering. Zo begint de verhaallijn voor de tentoonstelling met een aantal videoportretten van diverse migranten uit de Zaanstreek.

Aangesproken vaardigheden: Met de gebruikte tentoonstellingsmiddelen werden zowel sociaal-psychologische, ruimtelijke als muzische vaardigheden aangesproken.

Aangesproken zintuigen: De tentoonstelling vroeg van de bezoeker meer dan alleen kijken. Ook het gehoor (muziek en film) werd geactiveerd. Zelfs het reukorgaan werd gestimuleerd; de bezoeker kon in een kastje met laden ruien aan kruiden uit de Molukken.

Gebruik van kunstobjecten: In de tentoonstelling werd gebruik gemaakt van voorwerpen die de geïnterviewde migranten zelf aandroegen. Dit waren voorwerpen die voor henzelf of hun cultuur belangrijk waren: serviesgoed, schilderijen, gebruiksvoorwerpen en boeken. Tevens werd er kleding uit verschillende culturen getoond, waaronder Surinaamse koto misi en angisa en Molukse kleding. Ook werden er foto's getoond uit archieven. Er was ook een handwerkproject, waarbij de pronklap van Gerardina van der Stadt, afkomstig uit de collectie, inspiratiebron was voor een nieuwe pronklap: 'Souvenir van de Zaanstreek'. Deze lap werd door autochtone en allochtone vrouwen uit de Zaanstreek gemaakt in drie verschillende buurthuizen. Het initiatief voor het project kwam van de Stichting Beeldende Amateurkunst en de lap werd gemaakt onder leiding van kunstenaar Tasja Barelds.

Andere vormen van kunst: Ten behoeve van de tentoonstelling was er een foto- en filmproject. Fotograaf Johan Koelen en filmmaakster Janna Dekker bezochten drie migranten die door het museum waren uitgezocht en maakten een film en foto-impressie. Dit werd getoond op de tentoonstelling. De drie migranten vertegenwoordigden drie groepen nieuwkomers: een man van de eerste generatie (Turks), een vrouw van de tweede generatie (Marokkaans) en een kind van de derde generatie (Kaap-Verdiaans).

Soorten erfgoed: Beeldmateriaal, kleding en andere persoonlijke objecten illustreerden het diverse erfgoed van de Zaanse migranten in de loop der tijd.

Vooraf: Historisch onderzoek droeg de bouwstenen aan voor het project. Daarna kon de uitwerking plaatsvinden van de verschillende onderdelen:

- 1) een tentoonstelling voor een breed publiek, waaronder vanzelfsprekend ook de eerste en latere generaties migranten;
- 2) een publicatie over de geschiedenis van migranten in de Zaanstreek vanaf de zeventiende eeuw tot heden;

- 3) videoportretten van en gesprekken met betrokkenen (eerste generatie migranten, personeelschefs, de beheerder van een pension);
- 4) een cultureel programma;
- 5) een stamboomonderzoek van een aantal Zaanse families;
- 6) een handwerkproject in buurthuizen met vrouwen van verschillende afkomst.

Vervolg van het project: Tijdens de tentoonstelling 'Zaankanters bestaan niet!' zijn er vele contacten opgebouwd om de verhalen te verlevendigen. De contacten hebben een variëteit aan objecten en verhalen opgeleverd. Een aantal daarvan wordt opgenomen in de vaste presentatie. Deze vorm van verzamelen sluit aan bij het huidige beleid van het Zaanse Museum. Het gaat om de verhalen over de werving van gastarbeiders, de woonoorden en pensions, De Sultan Ahmet Moskee, het handwerkproject 'Souvenir van de Zaanstreek' en het foto- en filmproject.

Verloop van het participatieproces: Via zelforganisaties, buurthuizen en contactpersonen in de Stichting Migratiegeschiedenis zijn er migranten gezocht voor informatie en interviews. Ook werd er een klankbordgroep gestart, maar die werkte niet omdat de deelnemers niet kwamen opdagen. Na het opstellen van een lijst met mogelijke deelnemers is hen gevraagd of ze wilden meewerken aan interviews. Van de lijst zijn 25 mensen geïnterviewd. De geïnterviewden waren zeer enthousiast en bereidwillig. Ze vertelden hun persoonlijke verhalen en leenden persoonlijke voorwerpen uit voor de tentoonstelling.

Vernieuwende aspecten van het project: Vooral inhoudelijk was het project vernieuwend te noemen. Veel bezoekers hadden niet eerder de betrekkelijkheid van het huidige 'typische Zaanse' beseft. Niet eerder was er in de Zaanstreek aandacht geweest voor de nieuwkomers. Zaanse bedrijven hadden informatie over gastarbeiders vaak niet bewaard, maar door de interviews kwam toch nog veel informatie boven water. Dia's bijvoorbeeld die in Turkije werden getoond om gastarbeiders te werven, en personeelskaarten van bedrijven. Door dit onderzoek kan nu een belangrijk deel van de Zaanse geschiedenis worden gepresenteerd en verzameld.

Publieksdoelgroep: Algemeen, vooral bewoners van de Zaanstreek.

D Omschrijving van de deelnemersdoelgroep:

Culturele achtergrond doelgroep: Divers. Wat ze gemeenschappelijk hadden was een migratieverleden.

Culturele achtergrond uiteindelijke deelnemers: Divers. Van de bezoekers was 90 procent in Nederland geboren en van 82 procent waren de ouders in Nederland geboren.

Man/vrouw verhouding: Van de bezoekers was 64 procent vrouw en 36 procent man.

Leeftijdscategorie: Onder de bezoekers waren vooral kinderen en jongeren beneden de 15 jaar en vijftigers goed vertegenwoordigd

Leerproblemen: Veel mensen kwamen met gezin of familie naar de tentoonstelling. Waarschijnlijk zaten er mensen bij die geen Nederlands spraken en met behulp van kinderen de informatie tot zich namen.

▢ **Aantal deelnemers en betrokkenen:**

- *Meedenkende deelnemers:* Stichting Migratiegeschiedenis met 4 deelnemers, werkgroep tentoonstelling met 4 deelnemers, werkgroep boek met 4 deelnemers. Sommige deelnemers zaten in meerdere werkgroepen.-
- *Bezoekers en indirecte deelnemers:* Totaal aantal bezoekers gedurende de tentoonstelling: 5020.
- *Staf:* Inhoudelijk: 4 medewerkers; uitvoering: bijna iedereen.

▢ **Continuïteit van het project**

In het Zaans Museum is een permanente vitrine ingericht met objecten uit de tentoonstelling. De Stichting Zaanse Migratiegeschiedenis doet onderzoek naar de haalbaarheid en wenselijkheid van vergelijkbare vervolgprojecten. Een van de mogelijkheden is om in samenwerking met het gemeentearchief documentatie over de naoorlogse migratie te verzamelen en te archiveren. Tijdens het onderzoek bleek namelijk dat daar tot nog toe weinig aan gedaan is.

▢ **Resultaten lange termijn**

- *Samenwerking tussen organisaties:* De samenwerking tussen het Zaans Museum, de Federatie Steunfuncties Minderheden en het Anti-Discriminatie Bureau leidde tot de oprichting van de Stichting Zaanse Migratiegeschiedenis. Deze stichting maakte het mogelijk het boek *Zaankanters bestaan niet!* te publiceren en de tentoonstelling te realiseren.
- *Samenwerking tussen doelgroepen en organisaties:* In de Stichting Migratiegeschiedenis zaten vertegenwoordigers uit de doelgroepen en met hun hulp is onderzoek gedaan naar de migratiegeschiedenis en de objecten.

▢ **Omschrijving van de interculturele aspecten**

'Zaankanters bestaan niet!' was vooral intercultureel wat inhoud betreft. Het project had primair tot doel de interpretatie van de migrant als 'vreemdeling' te nuanceren. Het hier toegepaste historische perspectief op de migratiegeschiedenis van de Zaanstreek maakte duidelijk dat ook zogenaamde rasechte Zaankanters hun wortels elders hebben. Dit historische perspectief werd op verschillende manieren gepresenteerd.

▢ **Effect**

- *Evaluatie*: Deze is vastgelegd in: Zaankanters bestaan niet! Migratie vroeger en nu. Evaluatieverslag van een tentoonstelling en een boek over de geschiedenis van de migratie naar de Zaanstreek georganiseerd door de Stichting Zaanse Migratiegeschiedenis.
- *Evaluatie*: Het Zaanse Museum heeft een uitgebreid publieksonderzoek gedaan.
- *Aanpasbaarheid*: Ja.

▢ **Praktische en paradoxale valkuilen ('lessons learnt')**

In de aanloopfase werd contact gezocht met de doelgroepen op basis van hun etnische of geografische herkomst. Dit bleek niet te werken. Pas toen er via het regionale vrouwenorgaan een brede groep migranten bereikbaar bleek, verliep het participatieproces soepeler.

Een ander punt is dat er weinig informatie te verkrijgen is over migranten die niet vanwege arbeid maar om andere redenen naar de Zaanstreek zijn gekomen. Gesprekken hebben wel veel informatie opgeleverd, maar beeld- en tekstmateriaal was helaas nauwelijks voorhanden.